

בן ששים לזקנה – יצא מכלל כרת

קטעים מש"ס ופוסקים – הקשורים לנושא השיעור

קדושים כ, יח-כא

ואיש אשר ישכב ... ונכרתו שניהם מקרב עמם ... ערירים ימותו ... ערירים יהיו.

בחוקותי כז, ג-ז

והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל כסף בשקל הקדש ... ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך חמשה עשר שקל.

רש"י שלח יד, לג

לא מת אחד מהם פחות מבן ששים ... ושנה ראשונה היתה בכלל, ואע"פ שקדמה לשלוח מרגלים, לפי שמשעשו העגל עלתה גזרה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם ... וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה ככולה וכשנכנסו לשני ששים מתו אותם של בני עשרים.

אבות פ"ה מכ"ב

בן ששים לזקנה.

מו"ק כח, א

מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת ... ששים זו היא מיתה בידי שמים. אמר מר זוטרא מאי קרא דכתיב תבא בכלח אלי קבר בכלח בימטריא שיתין הו.

אמר רבה מחמשים ועד ששים שנה זו היא מיתת כרת...

רב יוסף כי הוה בר שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן אמר נפקי לי מכרת. אמר ליה אביי נהי דנפק ליה מכרת דשני מכרת דיומי מי נפיק מר (שמא ימות מיתה חטופה, רש"י), אמר ליה נקוט לך מיהא פלגא בידך (דמכרת דשני מיהא פלטי ל).

דקדוקי סופרים שם

ששים זו היא מיתה בידי שמים. [נוסח אחר:] זו היא מיתת כל אדם. והיא הגירסה האמיתית, וכמו שמביא קרא תבא בכלח, וכ"ה בכ"י ב' ובא[גדות] הת[למוד] ובעין יעקב ובילקוט איוב ה' ובתוה"א ובכפתור ופרח פ' ג' ובצדה לדרך מאמר ה' כלל ב' פ"ג. ועיי תוס'.

תוס' שם, ד"ה ומיתה בידי שמים בששים

בירושלמי מפיך ממתני מדבר, דאמרינן לא מת אחד מהן פחות מבן ששים, ומיתה דהכא משמע זו היא מיתה בידי שמים, וכרת בחמשים עד ששים ולא ששים בכלל, וזהו שזרעו נכרת. ויש מפרשים דחמשים היא מיתה שבידי שמים, וכי איתא בהדי זרעו הוי כרת, וששים מיתת כל אדם.

מהרש"א על התוס' שם

ולא ששים בכלל, וזהו שזרעו נכרת כו' עכ"ל, ר"ל דזהו שזרעו נכרת נמי מקרי כרת וק"ל.

ב"ב קכא, ב

אמר רב אחא בר יעקב לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים.

ירושלמי ביכורים פ"ב

דתני המת לחמשים שנה מת בהיכרת ... וששים מיתה האמורה בתורה ... מת לחמשים מת בהיכרת, כתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי ... וכתוב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ... לששים מיתה האמורה בתורה, רבי חזקיה בשם ר' יעקב בר אחא כתיב אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה וגוי הגע עצמך שיצא ממצרים בן עשרים שנה, ועוד עשה במדבר ארבעים שנה ומת, נמצא אומר המת לששים שנה מיתה האמורה בתורה.

רש"י שבת כה, א-ב

במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי ... כרת עדיפי דאית בה תרי חומרי, ימיו נכרתין והולך ערירי.

תוס' שבת כה, א ד"ה כרת

כרת, שאינו מגיע לששים שנה, שהוא מיתת כל אדם, כדמשמע בשילהי מו"ק ... ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה ... ומיהו בירושלמי קאמר דכרת אינו מגיע לחמשים, ומפיך לה מאל תכריתו את שבט הקהתי וגוי וזאת עשו להם וחיו, פירוש אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים, וכתוב אל תכריתו, משמע כרת היינו שמת קודם חמשים,

ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו שמת עד ששים דכתיב במדבר הזה יתמו ושם ימותו, ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים וקרי לה מיתה.

תוס' יבמות ב, א ד"ה אשת

וחילוק יש בין מיתה לכרת כדאמר בירושלמי (פ"ב דביכורים) דכרת בן נ' ומפיק ליה מדכתיב אל תכריתו את שבת הקהתי (במדבר ד) ועבודתם עד נ', ומיתה היא בסי' כמתי מדבר דכתיב (שם יד) יתמו ושם ימותו, וחולק על הש"ס שלנו, דבמו"ק אמרינן מני ועד סי' זו היא מיתה כרת. ונוכל לומר לפי הש"ס שלנו דמיתה בידי שמים אחר סי'.

תוס' ישנים יבמות שם

מדאמרינן במו"ק כי הוינא בן חמשים עבידנא יומא טבא לרבנן דאמינא נפיקנא מכרת.

רמב"ם הל' ערכין פ"א ה"ג-ד

משיכנס בשנת אחת ועשרים יום עד שישלים שנת ששים ערך הזכר חמשים שקלים והנקבה שלשים שקלים. ומשיכנס בשנת אחת וששים יום עד יום מותו אפילו היה כמה שנים ערך הזכר חמשה עשר שקלים והנקבה עשרה שקלים. כל השנים האלו מעת לעת מיום הלידה.

אגרת התשובה פ"ד

שמבואר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הכרת ומיתה בידי שמים, כשעבר עבירה שחייבים עליה כרת היה מת ממש קודם חמשים שנה, ובמיתה בידי שמים מת ממש קודם ששים שנה.

אבני נזר אהע"ז סי' מה ס"ו-יא

והנה לדברי תוס' שבת, גמרא דידן וירושלמי פליגי, דלגמרא דידן מחמשים עד ששים כרת, ולירושלמי מיתה בידי שמים. אך בתוס' מו"ק שם, ויש מפרשים דחמשים מיתה בידי שמים, וכי איתא בהדי זרעו כרת, וששים מיתה כל אדם, עד כאן. נראה שגורסים ג"כ ששים מיתה כל אדם, ומשוו גמ' דידן עם ירושלמי, דהא דקאמר בגמ' דידן חמשים זו מיתה כרת לאחר חמשים קאמר, וכשהוא בהדי זרעו, וכן ששים מיתה כל אדם ג"כ לאחר ששים שהיא מיתה כל אדם, וכשמת מחמשים עד ששים בלא זרעו היא מיתה בידי שמים, ובזה מיירי ירושלמי ... אך בתוך חמשים הוא מוכח מבני קהת דחשוב כרת אף שאין בניו מתים, ואחר ששים אף מיתה בידי שמים אינו ... וכן כתב התניא בשער התשובה דמיתה בידי שמים מת בתוך ששים.

לקוטי שיחות ח"ה ע' 134

איסור כרת פלעגט ער שטארבן פאר פופציק יאר, און אויף אן איסור מיתה בידי שמים – פאר זעכציק יאר.

שם הערה 21

כ"ה באגה"ת רפ"ד. והוא כשיטת הירושלמי בכורים רפ"ב – כפי התוס' (שבת כה, א ד"ה כרת. יבמות ב, א ד"ה אשת). ובתוס' שם, ששיטת הבבלי (מו"ק כח, א) היא, שכרת היא – שאינו מגיע לששים שנה.

ומ"ש אדה"ז כשיטת הירושלמי, י"ל:

(א) כי אליבא דהירושלמי הקושיא "והרי נמצאו כו"ו" היא גם מחייבי כריתות שהגיעו לני שנה, ולכן נקט כאן שיטת הירושלמי בכדי לחזק את קושייתו.

(ב) בתוס' ישנים יבמות שם גרס גם בבלי (במו"ק שם) "כי הוינא בן חמשים ... נפיקנא מכרת". ומכיון שגם בבבלי גופא ישנן ב' גירסאות במימרא דר"י שם (ובפרט שמובא במו"ק שם לפני"ז "מת בחמשים שנה .. כרת .. ששים .. מיתה בידי שמים") – הרי ידוע הכלל ... שבמקום שישנן דינות בבבלי ולא נפסקה הלכה – סמכינן אהירושלמי.